

УДК 338.583

Національна безпека

**Скляр Надія Михайлівна**

*кандидат економічних наук,*

*старший викладач кафедри підприємництва та торгівлі*

*Донецький національний університет економіки і торгівлі*

*імені Михайла Туган-Барановського*

**Скляр Надежда Михайловна**

*кандидат экономических наук,*

*старший преподаватель кафедры предпринимательства и торговли*

*Донецкий национальный университет экономики и торговли*

*имени Михаила Туган-Барановского*

**Skliar Nadiia**

*PhD, Senior Lecturer of the*

*Department of Entrepreneurship and Trade*

*Donetsk National University of Economics and Trade*

*named after Mykhailo Tugan-Baranovsky*

**Усик Петро Сергійович**

*студент*

*Донецького національного університету економіки і торгівлі*

*імені Михайла Туган-Барановського*

**Усик Петр Сергеевич**

*студент*

*Донецкого национального университета экономики и торговли*

*имени Михаила Туган-Барановского*

**Usyk Petro**

*Student of the*

*Donetsk National University of Economics and Trade*

*named after Mykhailo Tugan-Baranovsky*

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТІНЬОВОГО РИНКУ ЗБРОЇ  
УКРАЇНИ**

**ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ТЕНЕВОГО РЫНКА  
ОРУЖИЯ УКРАИНЫ**

**SEPARATE ISSUES OF THE RESEARCH OF THE UKRAINIAN  
SHADOW WEAPONS MARKET**

***Анотація.** Стаття присвячена актуальним питанням дослідження та аналізу сучасного ринку нелегальної зброї. Проаналізовано та систематизовано сучасні канали постачання та тіньової торгівлі нелегальної зброї в Україні, досліджена статистика правопорушень та вироків які були винесені за нелегальне зберігання або розповсюдження зброї та вибухових речовин за останні роки, окреслені чинники мінізації ринку зброї та їх вплив на економічну безпеку держави.*

***Ключові слова:** тіньовий ринок, нелегальна зброя, даркнет.*

***Аннотация.** Статья посвящена актуальным вопросам исследования и анализа современного рынка нелегального оружия. Проанализированы и систематизированы современные каналы поставок и теневой торговли нелегального оружия в Украине, исследована статистика правонарушений и приговоров вынесенных за нелегальное хранение или распространение оружия и взрывчатых веществ за последние годы, указанные факторы тенезации рынка оружия и их влияние на экономическую безопасность государства.*

***Ключевые слова:** теневой рынок, нелегальное оружие, даркнет.*

***Summary.** The article is devoted to the actual issues of research and analysis of the modern market of illegal weapons in Ukraine. The position of Ukraine in the international rating Fragile States Index and the security rating is researched. The modern channels of supply and shadow trade of illegal weapons*

*in Ukraine are analyzed and systematized, which are represented by contact and non-contact way of transfer of illegal weapons. The statistics of offenses and sentences passed for illegal storage or distribution of weapons and explosives in recent years, the factors of shadow market of weapons and their influence on the country's economic security are outlined. The features of the shadow electronic network of arms trade are considered in the paper – darknet and trends of fluctuations in prices in the shadow market.*

**Key words:** *shadow market, illegal weapon, darknet.*

**Постановка проблеми.** Одним з найбільш негативним явищем, з яким зустрічається Україна в процесі свого розвитку є тіньова економіка. Країна на сьогоднішній день займає лідируючі позиції за обсягами тіньової економіки. В умовах ведення бойових дій на частині території України та зростаючої терористичної агресії у всьому світі, дослідження питання тінізації ринку зброї є актуальним аспектом економічної та соціальної безпеки суспільства. Сучасний стан потоків нелегальної зброї в Україні має суттєву динаміку росту, що зумовлено такими факторами як зростання військової агресії на сході країни (антитерористична операція, ООС), розширення шляхів незаконного придбання зброї за допомогою соціальних сіток та спеціалізованих інтернет-ресурсів, низький рівень контролю за незаконним розповсюдженням зброї на території України, недосконалістю законодавчого сектора регулювання щодо продажу і використання зброї, збільшення контрабандного обсягу поставок різних видів зброї з непідконтрольних Україні територій. За різними статистичними даними кількість зброї яку було вилучено в країні за 2014-2017рр. сягнула більше мільйону різного виду (від пістолетів, снайперських гвинтівок до гранатометів, мінометів, гранат, мін та іншої зброї). Отже, дослідження економіко-кримінологічної проблематики тінізації ринку зброї в Україні є актуальним питанням сьогодення для можливості визначення подальших

оптимальних шляхів мінімізації загроз економічній та соціальній безпеці країни.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Проблемою розвитку тіньової економіки в Україні, дослідженням сутності та причин її виникнення, наслідків для суб'єктів господарювання, а також методів і способів боротьби з даним явищем займалися такі науковці, як О. Власюк [1], С. Клименко [3], І. Савич [2]. Питання контролю експорту легальних поставок зброї, військових технологій та його впливу на економічну безпеку держави розглядалися у працях В. Бегми [4], Н. Скляр [5]. Американськими економістами-кримінологами - Ледом Філліпсом, Гарольдом Воті-мол. і Крісом Ескріджемх [6] розроблялася економіко - математична модель дослідження економіки боротьби зі злочинністю. Але питання економіко-правового аспекту тінізації ринку зброї в Україні науковцями досліджувалися дотично. Отже, зростання підвищення тенденції рівня тінізації економіки, в тому числі і на ринку зброї, зумовлює необхідність продовження досліджень в даному напрямку.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** За комплексною аналітикою експертів WEF 2017р. по показникам злочинності, терористичної загрози та існування озброєних конфліктів на території держави, Україна посіла 127 місце серед 136 країн світу [7] і входить до переліку 10 найбільш небезпечних країн світу. Причиною цього є виникнення війни на території України та активізація терористичної загрози по усьому світі. І хоч країна поліпшила свої позиції у Fragile States Index (Рейтингу нестійкості держав) після значного зниження за низкою міжнародних показників з очевидних причин під час Майдану та конфлікту з Росією у 2014 році, прогрес відбувається нерівно, в умовах внутрішньої політичної кризи, спонсорованого з-за кордону тероризму, замовних убивств та завеликої кількості політичних сил, у підпорядкуванні яких є воєнізовані формування. На фоні цих умов активізуються і тіньові потоки

постачання нелегальної зброї в Україну з непідконтрольних територій і з-за кордону. Усе це створює загрозу суспільній безпеці, суверенітету країни, економічній безпеці та іміджу держави на євроінтеграційному шляху. Проблеми нелегальних поставок зброї досліджували юристи, соціологи, фахівці з міжнародної безпеки, але детального розгляду з позицій економічної безпеки науковцями та економістами-кримінологами майже не висвітлювалися, оскільки проблематикою дослідження є обмеженість доступу до підтвердженої статичної інформації з цього напрямку, не завжди об'єктивність рейтингових показників закордонних експертів, обережність в поданні інформації науковими виданнями.

Основною метою даного дослідження є висвітлення сучасних каналів постачання та тіньової торгівлі нелегальної зброї в Україні, статистики правопорушень та вироків, які були винесені за нелегальне зберігання або розповсюдження зброї та вибухових речовин за останні роки, чинників тінізації ринку зброї та їх вплив на економічну безпеку держави.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Тіньова економіка – це невід'ємний елемент функціонування економічного, політичного і соціального життя суспільства. Дослідник тіньової економіки С. Клименко характеризує її як «такий стан розвитку кризових, криміногенних процесів в економіці, коли доходи злочинного походження стали засобом скоєння нових, нерідко більш небезпечних злочинів, а отримані за рахунок їх скоєння доходи, перестали мати споживчий характер, а трансформувалися в базу відтворення незаконних капіталів і криміногенного потенціалу в усіх сферах цивільно-правових, організаційно-регулятивних, і суспільно-економічних відносин» [3, с. 243]. Ми приєднуємося до думки науковців, які вважають, що для точнішого окреслення сутності тіньової економіки доцільно розглядати окремі її компоненти або види:

1) неформальний сектор (інша назва - «економіка виживання», «економіка злиднів» чи «моральна тіньова економіка»; – діяльність

домогосподарств, що виготовляють та споживають товари чи послуги власного виробництва для власних потреб чи потреб членів сім'ї.

2) кримінальний сектор – виробництво та продаж заборонених товарів і послуг (наркотики, вибухові речовини, зброя, торгівля людьми та ін.);

3) іллегальний сектор – незаконне виробництво та продаж легальних товарів без їх документального оформлення або реєстрації підприємств [2, с. 73-74].

Отже, дослідження тіньового ринку зброї в Україні відноситься до кримінальної компоненти тіньового сектору економіки в економічній безпеці держави.

За даними Всесвітнього економічного форуму Україна у рейтингу безпеки посіла 127 місце серед 136 країн світу, на території яких проводилися дослідження. Гірші позиції займають тільки Гондурас, Єгипет, Кенія, Венесуела, Нігерія, Пакистан, Сальвадор, Ємен та Колумбія. Аналітики визначають, що небезпечними є ті країни, в яких недавно пройшли громадянські війни, збройні конфлікти, країни з недемократичними урядами, засиллям наркомафії. І всі вони страждають від бідності. На думку експертів, Україна не зовсім природно виглядає в цьому списку. Враховуючи рейтингову позитивну динаміку недієздатності держав, українські експерти сподіваються на перспективні подальші прогнози [8]. Але на сьогоднішній день за даними Міністерства внутрішніх справ, можна судити про те, що обіг нелегальної зброї збільшується. Проте, ці дані не показують весь обсяг володіння такою зброєю населенням, адже вони засновані на показниках місячнику добровільного здавання нелегальної зброї правоохоронним органам, яке не всі дотримуються. Крім того, розвиток сучасної інтернет-мережі дозволяє використовувати її для нелегального продажу зброї, статистику якої майже неможливо відслідкувати.

На сьогоднішній день фахівцями частково досліджені декілька каналів нелегальних поставок зброї в Україну. Їх умовно можна розділити на 2 шляхи: контактний (зброя, яка купується «з рук в руки», тобто є реальний контакт (зв'язок) покупець-продавець) та безконтактний (придбання зброї за допомогою інтернету). Обидва способи мають місце в Україні. Перший спосіб є простіший у придбанні - не потрібно особливих знань в області користування інтернет-мережі та більш розширений асортимент запропонованої зброї. Другий спосіб потребує навичок в роботі з інтернетом, але для тіньової торгівлі він більш прихований, так як відслідковування покупця чи продавця незаконної торгівлі складніше через застосування різних методів шифрування даних.

До джерел постачання нелегальної зброї відноситься зона антитерористичної операції на сході країни (ООС), залишки відголосків Радянського періоду - зброя, яка надходила з гарячих точок світу впродовж незалежності України (Афганістан, Чечня та інші) та зброя, яка надходить нелегально з військових частин.

За даними української асоціації власників зброї визначається, що за час проведення АТО, ринок нелегальної зброї в Україні зріс приблизно на 1,5 млн одиниць, у порівнянні з показниками до початку військових подій у Донецькому і Луганському регіоні (статистика нелегальної зброї в Україні до проведення АТО-3-3,5 млн од., під час проведення АТО- близько 4,5-5 млн од.) [9].

Одним із джерел постачання нелегальної зброї на територію України є власні збройні сили. Висвітлення появи серйозної проблеми української армії такої як відправка зброї, гранат, патронів на чорний ринок із власних військових частин, стала ключовою інформацією українських журналістських видань за останні 3 роки. Причинами можливості незаконного постачання зброї з ЗСУ виступають різні фактори: погана охорона складів, бажання отримати нелегальні прибутки середньою і

вищою ланкою керівництва ЗСУ, інші власні потреби. За даними Держреєстру судових рішень за 2017 рік більше 70 вироків, які стосуються продажу зброї та військового майна. Це досить велика цифра, проте дій влади задля зменшення таких випадків проводиться зовсім мало, тому і кількість випадків зростає (в порівняно із 2016 роком таких випадків було виявлено близько 50).

Найбільш відомі випадки, щодо викрадання зброї із військових частин за даними військових прокуратур були зафіксовані у Чернігівській, Львівській, Київській та Одеській областях (таблиця 1) [11; 12]:

Таблиця 1

**Статистика крадіжок та незаконного продажу зброї з ЗСУ, 2017р.**

Регіон	Факти правопорушень
Чернігівська область	набої для гвинтівки в кількості 480 штук за 8800 грн, снайперської гвинтівки за 24 тис. грн
Львівська область	15 ручних гранат за 17,5 тис. грн.
Київська область	дві рації, вартістю понад 35 тис. грн.
Одеська область	164 одиниці зброї - пістолетів Макарова (ПМ)

На нашу думку, основною проблемою таких випадків є те, що в частинах відсутній жорсткий контроль зі сторони керівництва підрозділів ЗСУ, належні умови зберігання зброї та лояльний підхід законодавства щодо покарання за подібні правопорушення.

Безконтактний продаж нелегальної зброї передбачає її придбання через інтернет (онлайн). У сучасному світі більшість людей користується інтернетом, проте не кожен знає про тіньову сторону інтернету - «darknet». Дана мережа за своєю структурою мало чим відрізняється від звичайного інтернету Має свої пошукові мережі, свою Вікіпедію. Проте, доступ до такої мережі у зв'язку з особливими умовами шифрування не зовсім відкритий пересічному громадянину.

Даркнет – це анонімні торгові майданчики, потрапити в які можна за допомогою спеціальних браузерів [14]. Кількість торгових майданчиків по



всьому світу сягає близько декількох тисяч, але має тенденцію розширення. Якщо зробити порівняння, то торгові майданчики даркнету схожі на звичайні ресурси, такі як Rozetka.Ua, Bigl.Ua, Amazon та інші. Але якщо зазвичай онлайн-магазини використовуються для легальних товарів, то торгові майданчики даркнету використовуються для торгівлі наркотиками, рідше – для торгівлі зброєю, нелегальної порнографії тощо.

Анонімна купівля-продаж на таких майданчиках проводиться за допомогою криптовалюти, в основному Bitcoin, частіше за умови повної попередньої оплати. Процедура відкриття електронного гаманця не має складності. Можна перевести різну суму Bitcoin на рахунок будь-якої особи, не прибігаючи до послуг банку. Фізичного контакту покупця з продавцем не застосовується, тому зброя надходить до покупця через пошту, посилкою, або через сховище, про яке покупець інформується за орієнтирами які він отримує або по GPS-мітці з фотографією місця.

Анонімність купівлі-продажу нелегальної зброї унеможливорює визначення її кількості через даркнет. Асортимент пропозицій майже не відрізняється від контактних тінювих пропозицій зброї. Для тінізації подібної угоди використовується різні методи шифрування. Це дозволяє закодувати повідомлення так, щоб продавець його розшифрував та в подальшому відбулась угода. Отже, поєднання спеціального браузеру, методу шифрування та використання криптовалюти складають систему інструментів безконтактного каналу тінювої торгівлі зброєю. Користувачі тінювої мережі ринку нелегальної зброї мають навички із застосування вищеперерахованих інструментів на достатньому рівні. Але системність їх дій в даркнеті може прослідковуватися різними правоохоронними органами з подальшим визначенням особу та притягненням її до відповідальності.

За оцінками асортименту зброї яка продається на сайтах даркнету в Україні було виявлено, що в основному це зброя з АТО або перероблена зброя з травматичної в бойову. Також спостерігається продаж відновленої

зброї часів СРСР. Ціни на таку продукцію на порядок вище ніж при контактній торгівлі. Обсяги таких продажів не зовсім великі по Україні біля 1000 продажі за рік. Але вплив на соціальну і економічну безпеку може бути суттєвий.

Класифікація каналів розповсюдження нелегальної зброї за особами, які її переміщує, передбачає їх поділ на декілька груп. До першої групи відносяться військові особи, які залишають місце проведення антитерористичної операції (ООС), узявши з собою трофейну зброю ( для подальшого продажу, на згадку). До іншої групи можна віднести цивільних осіб, які їздять на підконтрольну територію з різних причин та везуть з собою зброю для подальшого продажу замовникам. До третьої групи можна віднести кримінальні угруповання, які активно використовують та торгують нелегальною зброєю на Україні.

Дослідження географії випадків розповсюдження нелегальної зброї підтверджує факт, що ця проблема існує по всій території України, але найбільше скупчення нелегальної зброї визначається в Харкові, Маріуполі та в невеликих районних центрах Луганської, Донецької областей [13].

В переважних випадках зброя, яка надходить з зони АТО (ООС) поступає на власний тіньовий ринок України і продається зазвичай в Україні. Проте існують випадки, коли зброю з України намагалися придбати в Європі або вивозити до Румунії , з подальшим переправленням до Європи [10].

За період проведення АТО у зв'язку зі збільшенням кількості нелегальних пропозицій продажу зброї, прослідковується тенденція зменшення її ціни та розширення асортименту від пістолетів до гранатометів та військової техніки. За даними фахівців ціни на нелегальну зброю з непідконтрольної Україні території коливаються у таких розмірах : автомат Калашнікова можна придбати за 500-1000 дол. США; пістолети, типу ТТ та Макарова, на чорному ринку коштують від 300 до 500 у.о.,

гранату типу Ф-1, можна придбати за ціною до 20 дол. США, а іноді навіть виміняти на пачку цигарок за 50 грн. [9]. Ціни за якими продається зброя в деяких місцях просто мізерна, а небезпеку, яку несе летальна зброя - суттєва. Так, наприклад, максимальна зона враження гранати типу Ф-1 сягає близько 200 м, а найімовірніша зона враження осколками – близько 30 м. Цінова пропозиція продажу нелегальної зброї може коливатися в сторону зменшення в залежності від необхідності швидкого позбавлення від неї та місця її продажу. Наприклад, автомат АК-47 може коштувати 1000 дол США на мирній території України, а в зоні проведення АТО (ООС) – у двічі менше, за рахунок складнощів перевірки транспорту на блок-постах. Проблемним аспектом контролю нелегальної зброї з непідконтрольних територій є великий трафік машин, нехватка контролюючого персоналу, корупційна змова з персоналом блок-постів, відкритість деяких неголовних доріг для провезення такої зброї.

**Висновки з цього дослідження.** Отже, узагальнюючи результати дослідження, визначається, що проблема контролю нелегальної зброї в Україні перебуває в критичному стані. Розміри тіньового ринку зброї України визначає динаміку зростання. До джерел постачання нелегальної зброї відноситься зона антитерористичної операції на сході країни (ООС), зброя, яка надходила з гарячих точок світу впродовж незалежності України (Афганістан, Чечня та інші) та зброя, яка надходить нелегально з військових частин. Постачання нелегальної зброї на тіньовий ринок проводиться за допомогою контактного та безконтактного способу, одним із яких є застосування даркнету.

Методи контролю за розповсюдженням нелегальної зброї знаходяться не на високому рівні, особливо в плані переміщення зброї з районів АТО (ООС), крадіжок зброї з військових частин, корупційної змова з персоналом блок-постів та лояльного законодавства щодо покарання таких злочинів і відсутності нормативного регулювання легального використання і купівлі-

продажу вогнепальної зброї цивільними особами, що становить загрозу національним інтересам держави та збільшує ризики соціальної і економічної безпеки.

Перспективами подальших досліджень з питань тінізації ринку зброї на Україні авторами передбачається проведення дослідження світової практики з детінізації ринку зброї, підбору оптимальних економіко-математичних і економіко-криміналістичних методів для дослідження впливу тінізації ринку зброї на економічну, військово-економічну, зовнішньоекономічну та соціальну безпеку держави.

### **Література**

1. Власюк О.С. Тіньова економіка та її вплив на безпеку сектору державних фінансів України / О.С. Власюк // Фінанси України. – No 6. – 2013. – С. 18-25.
2. Савич І.В. Детінізація економіки: теоретичні надбання та перспективи дослідження / І.В. Савич // Вісник академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – No2. – 2013. – С. 72-76.
3. Клименко С. Тіньова економіка в Україні: сутність, функції та наслідки / С. Клименко // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. – No 2. – 2012. – С. 241-247.
4. Бегма В.М., Скляр Н. М. Вплив функцій експортного контролю на рівень національної безпеки держави [Текст] / В. М. Бегма, Н. М. Скляр // Економічний Часопис – XXI : [науковий журнал ]. – 2013. - № 7-8. – С. 18-21.
5. Скляр Н.М. Експортний контроль в системі економічної безпеки держави. - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна

- безпека держави. – Національний інститут стратегічних досліджень України, Київ, 2015.
6. Phillips L., Votey H. L. Jr. *The Economics of Crime Control*. Beverly Hills etc., 1981. P. 29-30.
  7. WEF. *Insight Report. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017*. [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_TTCR\\_2017\\_web\\_0401.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf)
  8. Україна потрапила до рейтингу 10 найнебезпечніших країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://replyua.net/news/61860-ukrayina-potrapila-do-reytingu-10-naunebezpechnshih-krayin-svtu.html>
  9. «Калаш» за 500. На чорном ринку озброєння різко впали ціни [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://strana.ua/articles/rassledovania/27451-chernyj-rynok-oruzhiya-v-ukraine-granaty-za-20-i-avtomaty-za-500.html>
  10. Sky News: Из Украины нелегально продают оружие в Европу [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://news.bigmir.net/ukraine/1017518-Sky-News--Iz-Ukrainy-nelegal-no-prodajut-oruzhie-v-Evropu>
  11. Українські солдати крадуть з власних частин [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/ukrainskie-soldaty-voruyut-iz-sobstvennyh-chastey-1095051.html>
  12. В одній з військових частин Одеси не стало 164 пістолетів Макарова [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [https://zbroya.info/uk/blog/12289\\_v-odnii-z-viiskovikh-chastin-odesi-ne-stalo-164-pistoletiv-makarova/](https://zbroya.info/uk/blog/12289_v-odnii-z-viiskovikh-chastin-odesi-ne-stalo-164-pistoletiv-makarova/)
  13. Корреспондент: Расцвет черного рынка оружия [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://korrespondent.net/ukraine/events/3442496-korrespondent-rastsvet-chernoho-rynka-oruzhiya>

14. Як працює даркнет, або звідки зброя у мюнхенського стрільця [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [https://zbroya.info/uk/blog/10214\\_iak-pratsiuie-darknet-abo-zvidki-zbroia-u-miunkhenskogo-striltsia/](https://zbroya.info/uk/blog/10214_iak-pratsiuie-darknet-abo-zvidki-zbroia-u-miunkhenskogo-striltsia/)

### **References**

1. Vlasjuk O.S. (2013) Tinjova ekonomika ta jiji vplyv na bezpeku sektoru derzhavnykh finansiv Ukrainy [Shadow economy and its impact on security of the public finance sector of Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, vol. 6, no. 18-25.
2. Savych I.V. (2013) Detinizacija ekonomiky: teoretychni nadbannja ta perspektyvy doslidzhennja [Detonation of the economy: theoretical achievements and prospects of research]. *Visnyk akademiji praci i socialnykh vidnosyn Federaciji profspilok Ukrainy*, vol. 2 no. 72-76.
3. Klymenko S. (2012) Tinjova ekonomika v Ukraini: sutnistj, funkciji ta naslidky [The shadow economy in Ukraine: the essence, functions and consequences] *Zbirnyk naukovykh pracj Nacionaljnoji akademiji derzhavnogho upravlinnja pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 2, no. 241-247.
4. Beghma V.M., Skliar N. M. (2013) Vplyv funkcij eksportnogho kontrolju na rivenj nacionaljnoji bezpeky derzhavy [Impact of export control functions on the level of national security of the state] *naukovyj zhurnal Ekonomichnyj Chasopys*, vol. 7-8, no. 18-21.
5. Skliar N.M. (2015) Eksportnyj kontrolj v systemi ekonomichnoji bezpeky derzhavy [Export control in the system of economic security of the state]. (PhD Rukopys). Kyjiv: Nacionaljnyj instytut strategichnykh doslidzhenj Ukrainy.
6. Phillips L., Votey H. L. Jr. (1981) *The Economics of Crime Control*. Beverly Hills no. 29-30.
7. WEF. Insight Report. The Travel & Tourism Competitiveness Report (2017). Available at:

[http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_TTCR\\_2017\\_web\\_0401.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf)

(accessed 5 May 2018).

8. Ukrajina potrapyla do rejtyngu 10 najnebezpechnishykh krajiv svitu [Ukraine has ranked among the 10 most dangerous countries in the world] (2017) Available at: <https://replyua.net/news/61860-ukrayina-potrapila-do-reytingu-10-naynebezpechnshih-krayin-svtu.html> (accessed 5 May 2018).
9. "Kalash" za 500. Na chernom rynke oruzhiya rezko upali tseny ["Kalash" for 500. In the black market of weapons prices fell sharply] (2016) Available at: <https://strana.ua/articles/rassledovania/27451-chernyj-rynok-oruzhiya-v-ukraine-granaty-za-20-i-avtomaty-za-500.html> (accessed 5 May 2018).
10. Sky News: Iz Ukrainy nelegal'no prodavut oruzhie v Evropu [Sky News: Ukraine illegally sells weapons to Europe] (2016) Available at: <http://news.bigmir.net/ukraine/1017518-Sky-News--Iz-Ukrainy-nelegal-no-prodavut-oruzhie-v-Evropu> (accessed 7 May 2018).
11. Ukrajinski soldaty kradutj z vlasnykh chastyn [Ukrainian soldiers steal from their own units] (2017) Available at: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/ukrainskie-soldaty-voruyut-iz-sobstvennyh-chastey-1095051.html> (accessed 7 May 2018).
12. V odnij z vijsjkovykh chastyn Odesy ne stalo 164 pistoletiv Makarov [In one of the military units of Odessa there were no 164 Makarov pistols] (2017) Available at: [https://zbroya.info/uk/blog/12289\\_v-odnii-z-viiskovikh-chastin-odesi-ne-stalo-164-pistoletiv-makarova/](https://zbroya.info/uk/blog/12289_v-odnii-z-viiskovikh-chastin-odesi-ne-stalo-164-pistoletiv-makarova/) (accessed 9 May 2018).
13. Korrespondent: Rastsvet chernogo rynka oruzhiya [Correspondent: Blast the black arms market] (2014) Available at: <https://korrespondent.net/ukraine/events/3442496-korrespondent-rastsvet-chernoho-rynka-oruzhyia> (accessed 9 May 2018).
14. Jak pracjuje darknet, abo zvidky zbroja u mjunkhensjkogho striljcjaa [How it works darknet, or where the gun is from the Munich shooter] (2016)

Available at: [https://zbroya.info/uk/blog/10214\\_iak-pratsiuie-darknet-abo-zvidki-zbroia-u-miunkhenskogo-striltsia/](https://zbroya.info/uk/blog/10214_iak-pratsiuie-darknet-abo-zvidki-zbroia-u-miunkhenskogo-striltsia/) (accessed 9 May 2018).